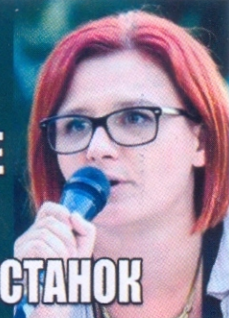

**ОПШТИНАТА ТОНЕ, БИЗНИСОТ ЦВЕТА
КАКО НАФТЕНАТА КОМПАНИЈА
НА ГРАДОНАЧАЛНИКОТ
НА ПЛАСНИЦА СТАНА
ТОП-10 „ТЕНДЕРЦИЈА“?**

ИНТЕРВЈУ ИВАНА ТУФЕЃИЌ,
СТУДЕНТСКИ ПЛЕНУМ

**СТУДЕНТСКИОТ ПАРЛАМЕНТ Е
КРИМИНАЛНА СТРУКТУРА СО
РАЗРАБОТЕНИ МЕТОДИ ЗА ОПСТАНОК**

БРОЈ 1083 • 8 јули 2016

ФОКУС

fokus.mk

**ИСТРАЖУВАЊЕ:
КАКО ГРАЃАНИТЕ
ГО ОПРАВДУВААТ
РЕЖИМОТ НА ГРУЕВСКИ**

**АЛАЛ ДА ИМ Е НА
КОПИЛИЊАТА – СÈ
ИСКРАДОА!**

Алал да им е на копи

Над дваесет отсто од македонските граѓани се согласуваат со тврдењето дека „Оваа влада е добра, затоа што иако краде, им дава повеќе на граѓаните“, а една третина го одобруваат ставот „Ако си функционер, глупав си ако не крадеш“. Третина од нив мислат дека е подобро да има непотребни вработувања отколку луѓето да бидат на социјална помош, а близу 40 отсто се согласуваат со тврдењето дека оние што партијата ги вработила во институциите, мора некако да ѝ ја вратат услугата...!

„Фокус“ ексклузивно ги објавува резултатите од Анкетата за длабинско мерење на граѓанската доверба во институциите, која ја спроведе Асоцијацијата за граѓанска толеранција и соработка (АГТИС), во рамките на проектот „Фасадата држи, темелите тонат“, кој е финансиран од Националната фондација за демократија (National Endowment for Democracy) од САД. Комплетните резултати од истражувањето ќе бидат објавени во август

Александар **ЦВЕТКОСКИ**

(авторот на истражувањето е истражувач во АГТИС, дипломиран етнолог и антироолог и мајстџер по економија)

Довербата е она што ја разликува институцијата од сè друго, од „невладина“, од друга организација, од компанија или од човечки однос. Институцијата е поврзана со задоволувањето на одредена човекова потреба. На пример, бракот е најсилната институција на светот, а нема ниту зграда, ниту адреса. Зградата, па нека е и со барокна фасада, не е институција. Неа таму можеме само да ја сместиме, а и не мораме.

Довербата во институциите е прашање на **јавниот морал** и **јавната каузалност**, или поинаку, со мерењето на довербата во институциите, го мериме и

степенот на логична проценка и поврзување на постапките на политичките партии. Дали се тие корисни, потребни, морални, дали токму така требало да се направат? Дали нешто се прави заради доброто на државата, граѓаните, или е тоа, на пример: криминален чин на властодрштите, нивно незнаење, неснаоѓање...?

Со ваквите мерења, го мериме и духовното здравје на граѓаните, затоа што тоа е начинот на кој еден граѓанин проценува за кого да гласа, односно си дава одговор на прашањето: Дали моите институции партијата на власт добро ги водела изминатиов период?

Ако ова го знаеме, а по 26 години – би требало, веднаш разбираме и зошто секоја власт сака да обезбеди „податоци“ дека граѓаните им веруваат на институциите. Опозицијата тоа треба да го негира, за да дојде на власт. Тука е сè чисто како ден!

Но, што ако проценката на работата на институциите е саботирана од оние кои тоа можат да го сторат (оние кои го владеат буџетот, се разбира)? Тогаш имаме проблем.

Тоа значи дека ако еден граѓанин го застане на улица и го праша: „Дали им верувате на институциите?“, „Дали им верувате на судовите?“ или „Дали им верувате на апелационите судови?“... Молам? А што работат тие? – тоа значи дека ниту нешто сме прашале, ниту нешто ни одговориле, затоа што станува збор за повеќеслојно прашање, што вклучува многу претходни убедувања на човекот. Во прашалникот има само „да“, „не“ и „не знам“, а прашањето не е прашање.

Сложеноста на феноменот на граѓанската доверба во институциите и нејзиното испитување ѝ дава огромни **можности на политиката за манипулација**. Проценката на довербата во институциите, од многу сериозна работа, партиите ја претворија во лакрдија. Тоа ја убива дискусијата и проценката за „здравјето“ на нашите институции, за тоа како работат, а тоа дава лажна слика за нашиот пат кон ЕУ и НАТО, за квалитетот на овдешниот живот, за тоа како се потрошени нашите пари, па и за тоа дали децата ќе продолжат да ни се исекуваат во странство.

Дополнително, довербата во институциите беше предмет на **невидена партиска пропаганда**, која потроши огромни буџетски пари, разви цела војска „експерти“ и „аналитичари“ за правдање на работата на институциите и нивните „проекти“, применувајќи најразлични методи на манипулација. Други, пак, велат дека „се истураат“ огромни странски пари за критика на

институциите и владините институционални постигнувања.

Ова прашање е извонредно сложено и ја допира целата суштина на нашата криза.

Ова беше основната поента во **Анкетата за длабинско мерење на граѓанската доверба во институциите**, која ја спроведе АГТИС во рамките на проектот „Фасадата држи, темелите тонат“, кој е финансиран од НЕД. Оваа анкета ги мереше и влијанијата на пропагандата врз јавната каузалност (дали и како граѓаните причинско-последично си ги поврзуваат политичките настани, кои мора да се прекршат преку институциите на системот, затоа што, нели, и „премиер“ и „претседател“ се институции), како и на одредени партиски стратегии за збунување на граѓаните во врска со политичките настани.

ДАЛИ ПРОПАГАНДАТА ГИ ПОКРИ СЛАБИТЕ ИНСТИТУЦИИ?

Во реализацијата на оваа анкета, основните истражувачки прашања моравме да ги поврземе со политичките настани, за анкетата да не биде здодевна и јавно неупотреблива, а, сепак, таа да има научна валидност, односно да задоволи три основни принципи на науката.

Прво, граѓанските ставови да бидат испитувани од 3 аспекти (**чувство** за институциите, **знаења** за работата и надлежностите на институциите и **искуство и практика** на граѓаните со институциите), без кои не е можно мислењето да се нарече „став“. Второ, поставените прашања да бидат поврзани со индикатори на варијаблите, кои варираат заедно со хипотезите (правило на **неспуриозност**), кои одговараат на истражувачки прашања во рамките на темата „доверба во институциите“. И трето, одговорите да бидат доверливи, слободни, своеволни и да не предизвикаат страв и чувство на принуда кај испитаниците, ниту каква било асоцијација на можност од контрола.

Теренскиот дел од анкетата беше спроведен на крајот од мај и почетокот на јуни 2016 година, во 8 градови и 21 село низ целата држава, со неспуриозен оптимализиран прашалник од затворен тип, по метод на „примерок на случајно движење“, со обучени анкетари и инструктори (контролори), а анкетирањето се одвиваше на македонски и албански јазик. Анкетата опфати репрезентативен популационен примерок: 0,5 проценти од целокупното население во државата, по пописот од 2002 година (1.011 испитаници), со претпоставен сте-

Лињата – сè искрадоа!

пен на доверба од 95 отсто и постигната прецизност на мерење: $\pm 3 - 5$ проценти.

И овде има замка! Како да знаеме дека и ние, спроведувачите, не сме жртви на пропаганда? Во однос на што ќе ги споредуваме граѓанските ставови (каде е и кој е пондерот)?

Заради тоа најпрво ни беа потребни **иницијалните сознанија** за состојбите во институциите, кои ги добивме преку 57 структурирани интервјуа со врвни експерти во речиси сите институции од трите власти, за кои граѓаните знаат, имаат контакт, често се предмет на опсервација на медиумите и функционираат како „значајни“ во свеста на граѓаните. Со ова добивме „внатрешна слика на институциите“ (пондер) од аспект на владеењето на правото, институционалното паметење, степенот на споделување на внатрешно знаење – едукацијата на новонаеманите, степенот на стручност и компетентност, степенот на номиналност во работата, отпорноста кон внатрешни притисоци, отпорноста кон корупција, институционалното планирање, остварувањето на задачите и надлежностите, квалитетот и цените на услуги, разликата меѓу прокламираното и реалното и сл. Со овие интервјуа, кои понекогаш ги добивавме надвор од населеното место на испитаникот, сакавме да ги утврдиме слабите институционални страни и да видиме **дали граѓаните нив ги гледаат** или се ефикасно покриени од пропагандата, односно да видиме дали антивладината пропаганда има создадено одредени ефекти во проценката на институциите.

Резултатите од интервјуата со институционалните експерти се јасни и недвојбени: Институциите имплодираат, институционалното паметење е загрозеено, институционалното ниво на знаење значително опаднало, систем на кариера веќе не постои, судството е „телефонско“, законите се применуваат од случај до случај, нерамномерно и хоризонтално и вертикално, институционален одговор има само по налог од партија, внатрешните процедури се руинирани, речиси и да нема внатрешна обука во институциите, квалитетот на делењето правда е небитен, туку само квантитетот...

Анкетата ќе биде јавно презентирана кон крајот на август оваа година, а овде ќе презентираме еден мошне суштински дел, кој се осврнува на граѓанската (не) отпорност на еден мошне специфичен начин на политичка манипулација, кој се нарекува „Општествено структуриран дефект“ (ОСД).

Дали некогаш сте чуле: „И ти да беше, така ќе правеше“, „Тие да не беа поарни“,

„Не краде – се снаоѓа“, „Што ако краде - сите се исти“, „Види го ти, паметно копице, сè искраде“, „Краде, но на функција си е човекот“, „Секој ја користи функцијата како знае“, „Ако де, ако крадат - и на народот даваат“, „Ами вие што правевте во ваше време?“, „Многу лопови, ама таква ни била судбината“, „К’сметот ни е таков - сите нè мразат“, „Ние сме краделе? А вие што правевте?“, „Вие немате право да прашувате, оти во ваше време...“ ...

РУСАЛКИТЕ КАКО ТРАДИЦИЈА

Тоа што сте чуле и постојано го слушате од владејачката ВМРО-ДПМНЕ дури и во парламентот, се нарекува **општествено структуриран дефект (ОСД)**, кој е вткаен во нашата традиција и кој владејачката структура (заедно со својата пропагандна машина) го користи за пред „народот“ да ги правда и рационализира сопствените криминални, неетички, неморални и манипулативни активности, нетранспарентност и неотчетност, за потоа да ги прогласи (да ги структурира) за позитивни, подносливи или барем „не полоши од порано“. Со тоа, негативните активности стануваат општествена практика и се акумулираат.

Идеален вид на ОСД од нашата традиција се **Русалките**. Во краиштата каде што се јавувале имало голем број епилептичарки (веројатно поради блиските извори на вода, контаминирана со тешки метали, а многу повеќе дејствува врз жените), кои од заедницата биле прогласени за пророчици, со што си го решиле проблемот, односно „дефектот“ го признале како општествена вредност. Кога тие имале напад, селаните верувале дека русалките се во ритуален транс и комуницираат со духовите на мртвите, па така и прорекуваат.

ОСД е карактеристика на пред-демократските држави и претставува „убиец на јавниот морал“. Тоа е и начин на пресметка со опозицијата, неистомислениците, а сега на ред дојде и „странскиот фактор“. Во институционален контекст ОСД не е користен пред 2006 година, а не можеме да констатираме ниту еден опозициски, невладин, дипломатски или експертски настап или изјава, во кои се користени елементи на ОСД, па оваа појава можеме да ја локализираме на владејачката ВМРО-ДПМНЕ.

ОСД-изреката лесно поминува кај еден просечен член на нашето општество, поради тоа што од раѓање го слушаме во разни форми во семејството, претежно кога имаме потреба да се правдаме, што значи дека го практикува лично – несвесно. **Организирана или јавна форма на ОСД** има само во случај на институционален молк и/или непостапување, како и во случај на целосна дисфункционалност на институциите. Како и да е, кога се појавува овој дефект, во услови на постоење на институции, се работи за манипулација од властите, што сепак мора да бидат следени од робусна пропаганда.

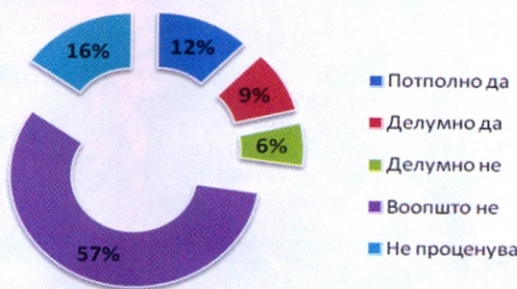
За да може ОСД да се користи во јавноста, а институциите да не реагираат, најпрво се потребни подготовки, поради тоа што ако институциите се „здрави“, многу лесно го препознаваат и елиминираат ОСД низ системот на компетентност, стручност и кариера по заслуги. Експертите се поотпорни на желбите на властите и кај нив не поминува приказната „и ти да беше, така ќе правеше“, туку експертите велат „ајде да видиме што кажува законот“. Поради тоа, политиката нив не ги сака, ниту во своите редови, ниту на раководни места, па поставуваат квази-експерти, кои го читаат законот како што сакаат менторите, а потоа велат „да не беше подобро во ваше време“?

Како се користи ОСД во јавноста? На пример, ако имаше здрави институции, ќе имаше „институционален одговор“ на однесувањето на **Петре Шилегов** – наместо ОСД-соопштение на некој портпарол на власта во кое Шилегов се обвинува за криминално стекнување станови. Имено, доколку функционираа институциите како што се УЈП или полицијата, ќе поднесеа кривична пријава против Шилегов и, се разбира, ако имаа докази, и ќе го уапсеа. Вака, „болните“ институции немаат став за она што им е редовна работа, па тој вакуум се исполнува со политика и контраобвинувања против Шилегов, кој посочил на сомнителни зделки на припадници на власта.

ВЛАДАТА КРАДЕ, АМА ИМ ДАВА И НА ГРАЃАНИТЕ

Во самата анкета, ние сакавме да видиме колку ОСД стратегијата влијае врз граѓаните во формирањето на нивните ставови за голем број општествени практики. Овој турнус прашања се одвиваше преку заведувачки тврдења – формулирани во „народен стил“, за да предизвикаат одобрување кај соговорникот. Но, она што нас нè интересира е процентот на граѓани кои вака поставените прашања го прифаќаат како свој дискурс во размислувањата. На пример, испитаниците беа замолени да изразат степен на согласност со тврдења, кои анкетарот ги наведува, па ги праша испитаниците „**Дали се согласувате со мислењето дека...**“

1. Оваа влада е добра заради тоа што иако краде-повеќе дава на граѓаните

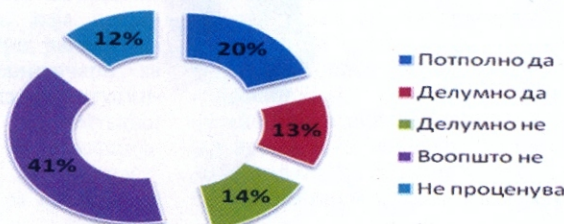

Овде 57 отсто од испитаниците не се согласиле со тврдењето, што треба да биде очекувано рационално однесување – но, кога ќе видите дека имаме кумулативно делумно или целосно одобрување на ова тврдење кај 21 процент од испитаниците, и кога на тоа ќе ги додадете 16 отсто од оние кои не можат да проценат за што станува збор, всушност доаѓате до голема маса „збунети“ граѓани од вака неверојатно тврдење („Владата краде, ама дава и на другите!“), што во јавноста можете да го препознаете преку ставот: „Врвовците и крадат и градат“ (со неколку подваријанти). Значи, високиот процент на тие што ја одобруваат ваквата грда општествена практика, или се збунети од неа – а таквите, заедно, се повеќе од една третина од македонските граѓани! – веројатно се и жртви на „тивката кампања“, во која се пласираат ваквите апологетски изреки во јавноста.

Таа кампања особено постигнува резултати во руралните средини (на пример, во нашето истражување, најмногу во кавадаречките села каде што дури 19,8 отсто од испитаниците досема се согласуваат со тој став) и во приградските средини (дури и во приградските населби на Скопје има висок процент од 20 отсто од оние кои ја поддржуваат таквата „кради-гради“ политика на власта). Дури и во Прилеп тој процент на согласност е над 17 проценти.

Слични се дистрибуциите на ставовите на испитаниците и на следното тврдење:

2. Подобро е да има вработувања без потреба, отколку луѓето да бидат на социјална помош

Во урбаните средини, каде што, всушност, се спроведуваат вакви вработувања низ институциите, овој став наидува на големо одобрување – во Велес дури 39 отсто, во Прилеп 26,4 проценти или во Скопје една третина од анкетираниите (32 отсто). Во руралните средини, каде што таквото вработување е ретко, и мислењата на испитаниците се понегативни кон овој став. Во средините со повеќе етничко албанско население, каде што има помалку вакви вработувања, одговорите се значително со поголемо неодобрување – на пример, во Гостивар 58,6 отсто од прашаните не се согласуваат со тоа, слично како и во Тетово (57 проценти).

Инаку, овие резултати на релативно мало мнозинство од граѓаните кои не се согласуваат со оваа извитоперена практика во државата, покажуваат дека моралните норми во нашето општество, како резултат на големите социјални проблеми, се во длабока криза, но и дека политичкиот маневарски простор за власта, со нејзините клиентелистички практики за вработување во државниот и во јавниот сектор, носи значителна поддршка од гласачите и страв од реформите кои треба да доведат до поефикасна и поевтина држава.

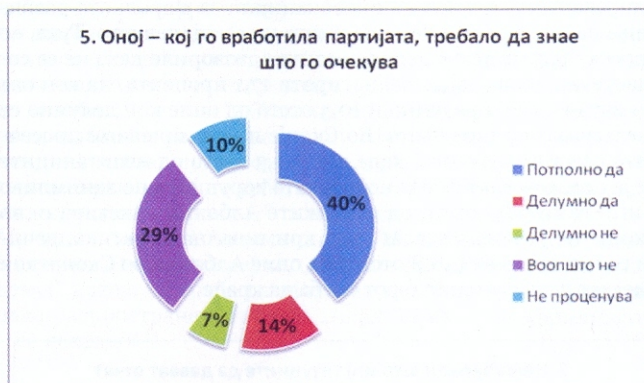
НЕМА ШТО ВЛАСТА ДА ДАВА ОТЧЕТ

Работите стануваат појасни кога дополнително ќе се прецизира „изворот“ на општественото извитоперување – партијата на власт.

Со овој став, всушност, се испитува послушноста и лојалноста на испитаниците кон партијата. И во ова прашање „под лупа“ се ставени етичките норми во општеството. И, повторно загрижувачка слика за општеството: само 43 отсто од испитаниците имаат цврст и општествено здрав став кон ова прашање и одговориле дека целосно не се согласуваат со понуденото тврдење. Тоа е процентот на оние кои тешко би биле заведени од политичката манипулација со ветувањето „милосрдие“ од власта, додека мнозинството во општеството, со различен степен на отпорност, можат да бидат плен на партиската кампања за барање лојалност и послушност од оние кои партијата ги наградила со некаква услуга.

Занимливо е дека во Скопје (64,8 отсто), Штип (57,8 отсто) и Гостивар (57,4 проценти) испитаниците покажале највисока свест на одбивање на тврдењето изречено во ова анкетно прашање.

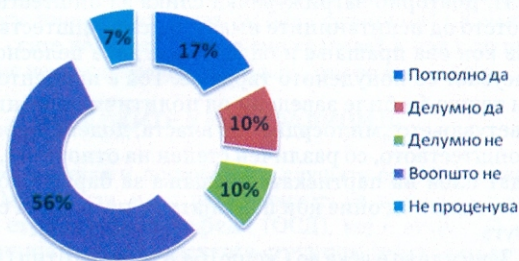
Чувството „да знаеш што те очекува“ во овдешниот менталитет има силно значење – партиското вработување значи дека ќе мораш да бидеш „партиски војник“ и на повик да бидеш подготвен на сè што партијата ќе го побара од тебе! Циничното оправдување на ваквата општествена практика е шокантно високо – очекувано, најмногу во урбаните средини каде што фреквенцијата на партиските вработувања е многу поголема од оние во руралните средини. Во Скопје, на пример, одговорот „Потполно да“ го одбрале дури 59,2 отсто од анкетираниите!

КАНАЛ
77
РАДИО МРЕЖА

www.kanal77.com.mk
HOT AC RADIO FORMAT

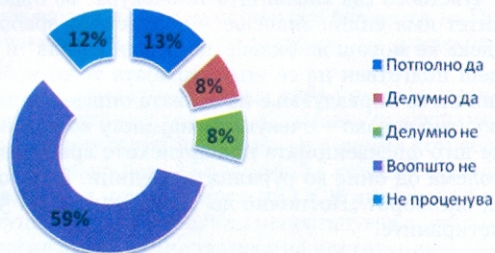
МАГИЈА ВО ЕТЕРОТ

6. Ако си функционер, глупав си ако не крадеш

Ова тврдење е директно поставено (без „спакувана“ традициска нота) и е врв на провокацијата за моралното разбирање на дискурсот и предизвиците на секојдневието. Тука, во просек, 55,5 отсто од испитаниците одговориле дека не се согласуваат со ова тврдење, наспроти 17,1 проценти, на кои ова им звучи сосема разумно и 10,3 отсто од оние кои делумно се согласуваат со тврдењето. Во Скопје по ова прашање просечната свест е највисока, каде што 70,3 отсто од испитаниците не ја поддржуваат функционерската корупција, но занимливо е што само 38,6 отсто од етничките Албанци анкетирани во Скопје не ја поддржуваат оваа криминална практика, речиси со ист процент (38,8 отсто) на оние Албанци во Скопје кои сметаат дека функционерот треба да краде.

7. Нема заради што институциите да даваат отчет пред народот, кога се избрани од народот

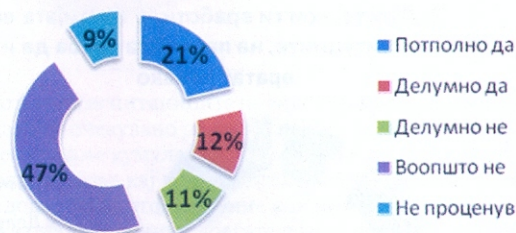
Релативно е мал процентот на оние (58,6 проценти) кои сметаат дека, иако избрана „од народот“, отчетноста на власта е основна демократска неопходност меѓу два изборни циклуси. Дури 11,7 отсто од анкетираниите не знаат да го проценат тврдењето, а висока една петтина од јавноста се согласува (13,2 отсто) или делумно се согласува (8 отсто) со неотчетноста на власта.

НОРМАЛНО Е ПАРТИЈАТА НА ВЛАСТ ДА ПОСТАВУВА СУДИИ

Следува едно класично ОСД тврдење: „Не е грев ако се снајдеш, па и да е малку незаконски. И ти да беше, така ќе правеше.“ „Снаоѓањето“ – или кога некогаш ќе ослонат со „копиле едно“, „итроман“, „природно интеллигентен“ и сл. – во овдешната народна традиција нема негативна конотација, на некаков неморал или дури и криминал. „И ти така ќе правеше“ е високозаводлива комбинација со која дополнително се релативизира неморалното поведение, а ги провоцира и скриените потсвесни традиционални слоеви во нашите глави дека „навистина, и ние да бевме во таква ситуација, така ќе правевме“!

Со тоа тврдење целосно или делумно се согласиле високи 32,8 отсто, наспроти збирот од 57,6 проценти од оние кои делумно или целосно го отфрлаат ваквото тврдење. Ова е висок степен на оправдување на постапките на „избраните“ и го појаснува согласувањето со директното тврдење: „Ако си функционер, глупав си ако не крадеш“, на кое потврдно одговориле (кумулативно: „целосно да“ и „делумно да“) 27,4 отсто. Всушност, тој помал процент на одобрување се должи на тоа што, сега, во овој став, е додадена заводливата сугестија „и ти да беше така ќе правеше“, што го подигнал ставот на одобрување за дополнителни 5,4 проценти од испитаниците. Но, заедно со 9,4 отсто анкетирани кои не знаеле да го проценат ова тврдење, доаѓаат до кумулативни високи 42,2 проценти од испитаниците кај кои овој вид на неприфатливо „снаоѓање“, всушност, поминува како прифатлива форма на однесување. Тоа не е комплимент за нашите граѓани, иако во Скопје (каде можеби има и најмногу „снаоѓање“) најголем број испитаници (66,6 отсто) се категорични дека го одбиваат ова тврдење, а непријатно изненадуваат ставовите на испитаниците во Штип (кумулативно „да“ со 38,6 отсто) и Прилеп (кумулативно „да“ со 38,5 отсто).

8. Не е грев ако се снајдеш, па и да е малку незаконски. И ти да беше така ќе правеше

Овој контекст не функционира толку успешно кога нема прашање „во народен стил“, па 57,3 проценти не се согласиле со исказот, а со 9,6 отсто од оние кои одговориле со „делумно не“, заедно сочинуваат две третини од испитаниците кои не се согласуваат судиите да се мешаат со партиите. Во Велес тој кумулативен процент е 75,6 проценти, во Скопје 74 отсто, а само Охрид е во групата рурални општини каде 44,7 отсто од испитаниците негативно одговориле на овој став. Поединечно, со ова тврдење највисоко се согласиле Албанците од Скопје (со 38 отсто од анкетираниите), наспроти 58 проценти кои не се согласиле дека е нормално поставувањето на судиите од партијата.

9. Нормално е што партијата ги поставува судиите на функции, затоа што така се води држава

АКО БАРАШ РОГОВИ, ЌЕ ГИ ИЗГУБИШ И УШИТЕ!

Голем дел од ставовите во македонската јавност детектирани во ова истражување сметаат дека се значително повлияени од непрекинатите пропагандни кампањи на власта во долгата низа години зад нас. Сепак, тие кампањи се темелат врз добра проценка на овдешниот менталитет и општествено структурираните дефекти во него со кои луѓето си ги оправдуваат неморалните или нерационалните постапки на власта.

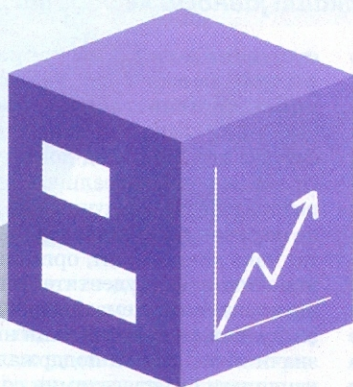
Имено, за разбирање на овдешниот менталитет помага „митот за копието“, кој е дел од серијата митови за „детето со к'смет“ („Роди ме мајко со к'смет и фрли ме на буниште!“). Ако некој се пофали со зборовите „копиле сум јас, многу сум способен“, или ако го пофалат „копиле е тој – сите ги излажа“, дури и да не се знае вистинското значење на оваа народна изрека, вистина е дека одговорот е „чувствено“ позитивен, а значењето е потсвесно сфатено, со самата социјализација и има значење во смисла на практика. Во антропологијата постои точно објаснување за значењето на ова нелогично тврдење: татко на „копилето со к'смет“ е самиот Бог или натприродно суштество. Затоа, во народната традиција, „копилицата“ се одликуваат со извонредна животна сила, памет, способности, тие немаат обично потекло, а со тоа на „копилето“ му е дозволено сè! Со други зборови – како да се на власт!

Сепак, за среќа, резултатите од нашето истражување покажуваат дека мнозинството граѓани успеале во голема мера да ѝ се спротивстават на когнитивната дисонанца – односно, на пропагандните манипулации на власта – и добро ги сфаќаат генераторите на состојбите во институциите. Тие, едноставно, знаат дека институциите се целосно партизира-

ни, дека кај нив е срушена нивната уставна положба, и дека дневно и стратегиски се прават политички манипулации со институциите. На мнозинството граѓани им е јасно дека, со тоа, нашите државни институции единствено им служат на властите, односно на мала врхушка од владејачките партии.

Но, работата е во друго: Дали на граѓаните им е важно тоа? Од истражувањата дознаваме дека на поголемиот број граѓани им е важно што институциите не им ги пружаат услугите за кои постојат, но добар дел од нив се сомневаат дали промените се можни. Имено, при долгорочно одвивање на некој општествен феномен (а рунирањето на државата и општеството кај нас веќе трае предолго), на кој граѓаните не можат успешно да му се спротивстават, таквиот негативен феномен тие го „интериоризираат“, го „структурираат“ во својот живот, го пресметуваат во тешкотните на своето секојдневие и го земаат како „позната ограничувачка величина!“

Слично на прифаќањето на општествено структурираните дефекти. Тие нема да влезат во борбата за „повисоки цели“ и да го отфрлат својот живот, само поради тоа што во секојдневието имаме криминал, корупција, неодговорност, неотчетност или диктатура. Тие сфатиле дека одамна е така, дека ништо нема да се промени и дека „ако бараш рогови, ќе ги изгубиш и ушите“. Обидите за евентуално подобрување на државата се ценат како акции со неприфатливо висок личен ризик, како судир со естаблишментот кој ќе биде осуетен, најпрво од тој до тебе, поради тоа што „ти немаш докажано дека си избраниот“, а веројатно и заради тоа што „на Македонија така ѝ било пишано“. Моралниот спас се наоѓа во ставот дека, и покрај сè, „ние сме копилицата – ќе се снајдеме!“ Затоа, не треба да зачудува моралната перверзија на овде распространетиот став: „Алал да им е на копилицата – сè искрадоа!“

Budgeting & Controlling

Планирајте го вашиот буџет брзо, ефикасно и едноставно

- ✓ познато работно опкружување
- ✓ без формули и Excel табели
- ✓ споредбен извештај за план и реализација
- ✓ точно финансиско предвидување

Моќно софтверско решение за буџетирање, планирање и финансиско известување кое ги претвара едноставните податоци во софистицирани финансиски извештаи

